

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Добринка Парушева,

ПУ "Паисий Хилендарски", Философско-исторически факултет, Катедра „Етнология“

за дисертационен труд на тема *Мобилност, джендър и социални мрежи при ромите* за присъждане на образователната и научна степен 'доктор' в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Социална антропология) на Анелия Илиева Авджиева

Едва ли се очаква мнението на научния ръководител да не бъде положително, дори само като се има предвид, че именно той насочва един дисертационен текст към първото, вътрешно обсъждане, преценявайки неговата степен на готовност. Като научен ръководител на дисертационния проект на Анелия Авджиева, редовна докторантка в катедра "Етнология", ПУ „Паисий Хилендарски“ (2014-2017 г.), изразявам удовлетворението си от неговия краен резултат. Пред нас е едно задълбочено изследване на два случая на трудова мобилност на жени от ромски произход, което цели да анализира социалните мрежи, връзки и обмени, задвижващи и поддържащи мобилностите на тези жени (с. 6), като при това мъжката гледна точка не е пренебрегната и също е дискутирана в изложението.

Анелия беше изправена пред сериозни предизвикателства. Преди всичко, предизвикателство беше самото навлизане в терен: макар кварталът „Столипиново“ да не беше нов терен за докторантката, махалата и семейството, които са във фокуса на внимание, бяха непознати, каквато беше и махалата в с. Белозем. Освен това, количеството академична литература във всяко едно от основните изследователски полета, които тя се опитваше да обедини, затрудни изработването на "собствен маршрут" за анализ на събрания теренен материал. По мое мнение, Анелия се справи успешно с тези предизвикателства.

Представеният дисертационен труд *Мобилност, джендър и социални мрежи при ромите* е резултат от антропологично изследване, което имаше за цел да отговори на въпроса по какъв начин мобилността и социалният пол влияят върху социалните мрежи при ромите (с. 11). Текстът се състои от увод, три глави, заключение и библиография (215

страници), към които са приложени откъси от интервюта, теренни и аудио дневници, както и две снимки. Общият обем на книжното тяло е 337 страници.

В увода Анелия Авджиева изрично пояснява, че изследва и анализира два случая и не предлага обобщения, след което представя съвсем накратко изследователските полета, целите на работата, изследователския въпрос и подвъпросите, на които търси отговор, както и подхода си. Първата въвеждаща глава (с. 16-78) насочва вниманието към спецификите на подхода към двата терена, които са подробно описани, и използваните методи за събиране на информацията и за нейния анализ. Освен това в тази глава са дискутирани и постиженията на академичната общност по проблемите, които са във фокуса на изследването, за да се открият онези автори и изследвания, които са най-полезни от теоретична гледна точка за анализа на събрания теренен материал. Втората глава (с. 79-144) разглежда стратегии и практики на женска мобилност, на базата на наблюдаваните случаи, в полето на международния труд. Анелия има предвид основно два типа трудова дейност: куфарна търговия и работа в западноевропейски държави, Гърция и Кипър (във втория случай обикновено нископлатен труд, често в сферата на неформалната икономика). Представен е мобилният опит на жените, редом със стратегиите за мобилност и ролята на семейството и мрежите, които както самите жени, така и други членове на тяхното семейство мобилизират в случай на необходимост. Трябва да се подчертае, че мрежите са представени на основа на опита и желанията и на двамата съпрузи във всеки от случаите, докато връзките в тези мрежи са проследени по-скоро от гледната точка на жените. В третата глава (с. 145-198) са анализирани начини на употреба на социалния капитал чрез излагане на подбрани микроказуси, които подчертават ролята на реципрочността в мрежите. Анелия фокусира вниманието и върху обмена на символен капитал през основни негови проявления като чест, престиж, доверие. Заключениеето дава възможност на докторантката да формулира теза, оформила се в процеса на подготовката на текста като отговор на изследователския въпрос, а именно, че жени, които са трудово мобилни, се справят по-умело от немобилни жени с „оплитането“ на социални мрежи и по-успешно използват своя социален капитал (с. 202). Тя уточнява и по какъв начин двата изследвани случая потвърждават тази теза, без претенции за обобщения.

Така представеният дисертационен труд се вписва в традицията на антропологичните изследвания като, според мен, добър пример – сред малкото в

България – за осъществяване на практика на идеята за „малки места“, чрез които се дискутират „големи проблеми“ (по Томас Х. Ериксен). Едва ли някой се съмнява, че трудовата мобилност е сред големите проблеми за изследване в последните десетилетия. Трудовата мобилност сред ромските жени и по-общо сред ромските общности също е във фокуса на вниманието на мнозина изследователи. Проучванията и публикациите са доста, но аз наистина мисля, че изучаването в дълбочина на отделни случаи – и колкото повече, толкова по-добре – допринася съществено за осветляване на по-общата картина, тъй като изследването на случай позволява възможно най-голямо доближаване до обекта на изследване; това от своя страна би могло да доведе до по-адекватни решения на „големите проблеми“. Именно поради това си убеждение подкрепих Анелия в нейния избор да проведе изследване на представените два случая. Като всеки първи голям текст и нейният си има някои недостатъци, но те в никакъв случай не накърняват общото положително впечатление от работата ѝ.

Приложеният Автореферат и формулираните в него приноси отразяват коректно съдържанието на дисертацията. Анелия Авджиева има вече няколко авторски публикации, като три от тях са по темата на доктората, в съответствие със специфичните изисквания на Философско-историческия факултет на Пловдивския университет. Те са на английски език, като две от статиите са публикувани в реномирани академични издания в Германия, а третата е приета за печат в реферирано международно списание, издавано в България. Това свидетелства за нейната способност да провежда самостоятелно и да представя на високо ниво своите научни дирения, а заедно с редицата ѝ участия в национални и международни научни форуми е белег за видимостта на нейните изследвания както сред българската, така и сред международната академична общност.

Нека обобщя, като откря най-приносните, според мен, моменти на предложената за защита докторска теза. На първо място, изложението свързва трудовата мобилност и социалния пол чрез социалните мрежи и по този начин отговаря на предизвикателството да обедини три големи изследователски полета. Второ, дисертацията на Анелия Авджиева предлага богатство от данни, извлечени от самата нея на терен: дългосрочната работа на два трудни терена и близкото общуване с наблюдаваните семейства и групи заслужават адмирации. Трето, опитът за аналитичен прочит на наративите за и практиките на мобилност в изследваните два случая показва наличието на възможности за предоговаряне на социалния статус на ромските жени.

Споделеното наблюдение може да бъде от полза както за други изследователи на женската трудова мобилност и изобщо мобилността сред ромските общности, така и за изследователи на социалната динамика в тези общности.

Смятам, че представеният от докторантката дисертационен труд отговаря напълно на изискванията за придобиване на образователната и научна степен 'доктор'. Поради това убедено давам положителна оценка на представената дисертация и предлагам на почитаемото научно жури да присъди на Анелия Илиева Авджиева образователната и научна степен *доктор* в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Социална антропология).

23.11.2017

Пловдив

Д. Парушева